

Het komt in de loop van een discussie of een conferentie nogal eens voor dat de meningen zich meer en meer over twee kampen verdelen. Zijn ze eenmaal duidelijk zichtbaar en herkenbaar, dan lijkt niemand meer in staat zich aan die polarisatie te onttrekken. De standpunten verhardten zich en de sprekers herhalen zich. Men komt niet verder.

Een dergelijke patstelling pleegt soms te leiden tot het optreden van een altijd wel aanwezig verzoenend personage wiens intelligentie hem leert dat een tussenstandpunt – allebei wat 'inleveren' – geen succes meer zal hebben maar die een uitweg probeert te wijzen door met verve te verklaren 'dat natuurlijk het één én het ander noodzakelijk is'.

Is het gezelschap wat verveeld geraakt door de doodgelopen discussie, dan pleegt zo'n interventie onverwacht succes te boeken, al is het maar bij de voorzitter die de kans schoon ziet voor een afrondend slotwoord. Werkelijk succes heeft de verzoener echter pas, indien hij erin slaagt aan te tonen dat het één zonder het ander eenvoudig helemaal niet kán.

Anders dan het academische debat is de praktische politiek met dergelijke een-en-anderaars dicht bezet. Men staat nu eenmaal onder velerlei druk en men wil graag iedereen te vriend houden. Men is voortdurend met de toekomst bezig, maar men moet vandaag ook iets doen. Men kleurt graag fraaie vergezichten in, maar men kan de vele vragende handen – soms ook opgestoken vuisten – niet negeren.

Er zijn echter grenzen gesteld aan dit dubbelspel, en ze worden in deze aflevering op gevarieerde wijze gedemonstreerd. Zo laat Ter Heide zien dat de Nederlandse vakbeweging in het laatste decennium korte baanwinst lijkt af te wijzen om niet medeplichtig te worden aan een sociaal-economische orde die zij verwerpt. Van Duijn betoogt dat de steun van zwakke regio's weliswaar voor de hand ligt, maar dat een op sterke regio's gericht economisch innovatiebeleid op den lange duur betere resultaten zou hebben. Ellemers tenslotte vraagt zich af of men wijs doet met het selectief – en daarmee stigmatiserend – ondersteunen van etnische minderheden; zou het op de langere termijn gezien niet beter zijn met generale maatregelen te werken?

De gevarieerdheid is even duidelijk als de overeenkomst. De vakbeweging stelt een maatschappelijk hervormingsideaal tegenover een politiek van kleine stappen die 'systeembevestigend' zou kunnen werken. Het innovatiebeleid moet kiezen tussen een direct noodzakelijke maar weinig effectieve, en een indirecte maar meer succesvol genoemde koers, waarbij ongetwijfeld de schaarste aan middelen mee zal helpen de keuze te bepalen. Selectieve hulp van minderheden zou wel eens averechts kunnen uitwerken, omdat niet de begeerde inpassing maar juist segregatie het gevolg zal zijn.

Dergelijke analyse van beleidsconsequenties kan niet worden gemist en behoort waarschijnlijk tot de belangrijkste diensten die de wetenschap het beleid kan bewijzen. Maar menig beleidvoerder zal na alle goede raad toch verzuchten: 'natuurlijk is het één én het ander noodzakelijk'. Er is logica en er is politieke logica.